

บทที่ 3

วิธีการติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผลการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในนิคมเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดิน ปีการเพาะปลูก พ.ศ. 2553 มีวิธีการติดตามและประเมินผลดังนี้

3.1 กรอบแนวคิดและเกณฑ์การติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผลนิคมเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดินครั้งนี้ เป็นการประเมินผลของโครงการที่สิ้นสุดการดำเนินการแล้ว ซึ่งเป็นการประเมินผลลัพธ์ของโครงการ (Outcomes) โดยได้นำแนวคิดการประเมินในรูปแบบของ Stake มาใช้ในรูปแบบ Stake's Countenance Model (Worthen and Sanders, 1973) โดยการประเมินเป็นการตัดสินคุณค่าจากสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในเชิงประจักษ์ (Observation) เปรียบเทียบกับความคาดหวังหรือเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (Intents) เพื่อให้การติดตามและประเมินผลในครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นผู้ประเมินจึงกำหนดกรอบและเกณฑ์ในการติดตามและประเมินผล ดำเนินการติดตามใน 2 ประเด็นหลัก คือ

(1) การใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร ได้แก่ การทำประโยชน์ที่ดินด้วยตนเอง เนื้อที่ใช้ประโยชน์ การเพาะปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการเลี้ยงสัตว์น้ำ ข้อมูลทางเศรษฐกิจครัวเรือนเกษตรกร

(2) การปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และ การพึ่งพาตนเองของเกษตรกร ได้แก่ ด้านองค์ความรู้และเทคโนโลยี ด้านระบบการผลิต ด้านการมีอาหารที่เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนตลอดปี

ซึ่งกรอบแนวคิดดังกล่าวมาจากแนวการดำเนินงานในโครงการนิคมเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดิน ตามแสดงดังภาพที่ 3.1

สำหรับการประเมินผลครั้งนี้ ได้ทำการเปรียบเทียบ ผลที่เกิดขึ้นจริงในเชิงประจักษ์ กับผลที่คาดหวังไว้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ใน 2 ประเด็น คือ 1) ร้อยละของเกษตรกรที่มีการใช้ประโยชน์ในที่ดิน ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 85 และ 2) ร้อยละของเกษตรกรที่มีการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 50.14 ตามคำรับรองการปฏิบัติราชการ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ประจำปีงบประมาณ 2554 ตามตัวชี้วัดที่ 2.1 และ ตัวชี้วัดที่ 3.1.2 (ดังแสดงตามภาคผนวก ค) รายละเอียดตามตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 เกณฑ์การประเมินผล

วัตถุประสงค์	ประเด็นการประเมิน	ตัวชี้วัด	หน่วย	เกณฑ์
1. เพื่อติดตามและประเมินผลการใช้ประโยชน์ในที่ดินของเกษตรกรในนิคมเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดิน	1. การใช้ประโยชน์ในที่ดิน	1.1 จำนวนเกษตรกรที่มีการใช้ประโยชน์ในที่ดินด้วยตนเอง	ราย	1.ร้อยละ 85 ของจำนวนเกษตรกรมีการใช้ประโยชน์ในที่ดินด้วยตนเอง
2. เพื่อติดตามและประเมินผล การปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	1. การปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	1.1 จำนวนเกษตรกรที่มีการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	ราย	1. ร้อยละ 50.14 ของเกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ เกษตรกรผู้ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน ในพื้นที่นิคมเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งหมด 82 นิคมโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

ขั้นตอนที่ 1 สุ่มเลือกจังหวัด 8 จังหวัด โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) ตามภูมิภาค แบ่งเป็น 4 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ สุ่มภาคละ 2 จังหวัด ได้จังหวัดตัวอย่าง คือ แพร่ กำแพงเพชร สุรินทร์ อำนาจเจริญ ประจวบคีรีขันธ์ สระบุรี สตูล และ สุราษฎร์ธานี

ขั้นตอนที่ 2 สุ่มนิคม 8 นิคม จาก 8 จังหวัด จังหวัดๆ ละ 1 นิคม โดยใช้การสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) เรียงลำดับนิคมทั้งหมดตามปีที่จัดตั้งนิคมฯ ตั้งแต่ ปี 2549 ถึง 2553

ขั้นตอนที่ 3 สุ่มตัวอย่างเกษตรกร จากนิคมตัวอย่าง 8 นิคม ประชากรทั้งสิ้น 11,340 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เกณฑ์ Neuman (อ้างถึงใน พิชิต, 2548 แสดงในตารางที่ 3.2) จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 1,134 ราย แบ่งตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละนิคม และใช้การสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) ดังแสดงตามตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.2 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเกณฑ์ Neuman

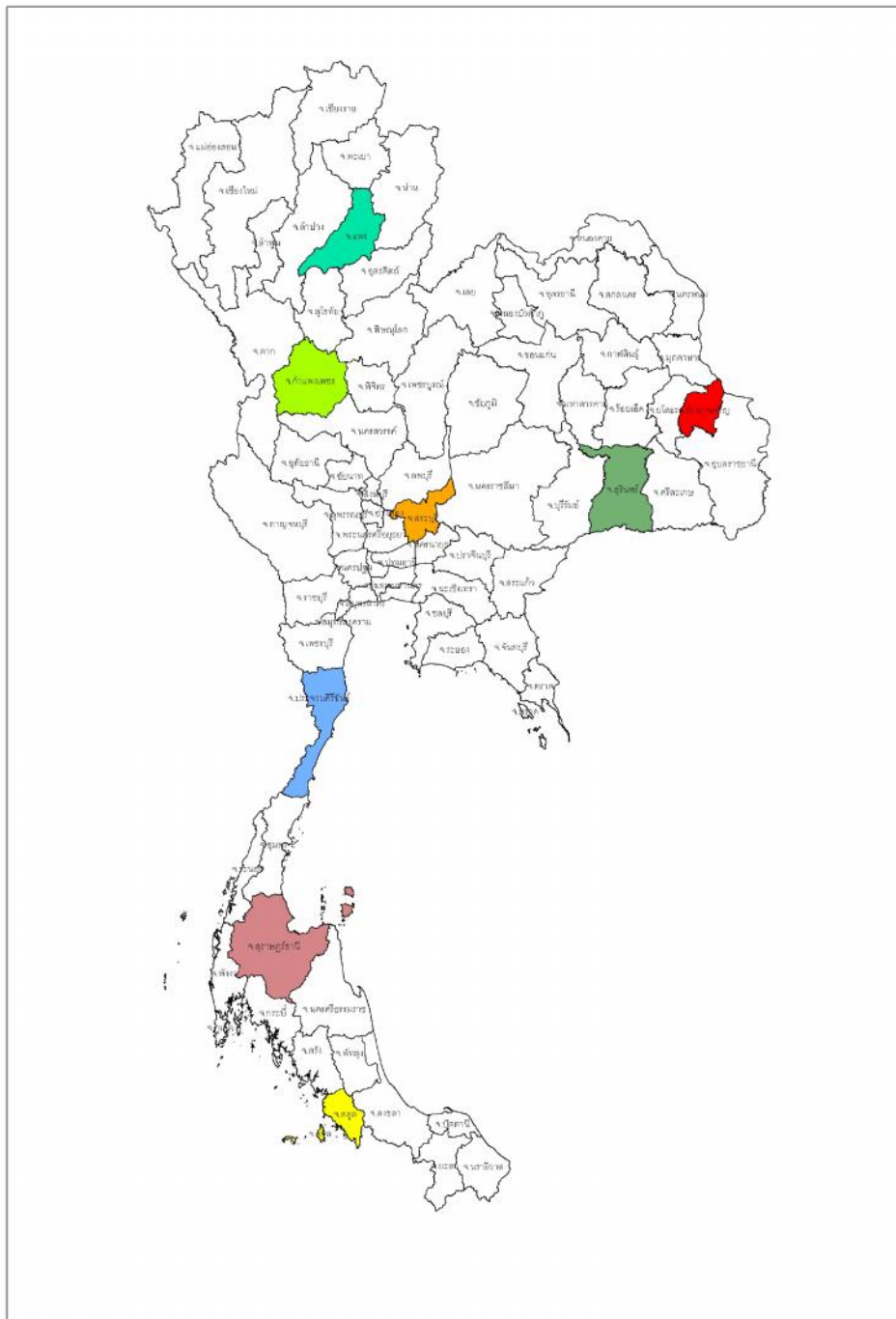
จำนวนประชากร	จำนวนขนาดตัวอย่าง (% ของจำนวนประชากร)
ต่ำกว่า 1,000 คน	30
จำนวนไม่เกิน 10,000 คน	20
จำนวน 10,000 แต่ไม่เกิน 150,000 คน	10
มากกว่า 150,000 คนขึ้นไป	1
จำนวนกว่า 10 ล้านขึ้นไป	0.025

ที่มา : พิชิต, 2548

ตารางที่ 3.3 ผลการสุ่มตัวอย่าง

ลำดับที่	ภาค/จังหวัด	พื้นที่ดำเนินการ (แห่ง)	จำนวนประชากร (ราย)	จำนวนตัวอย่าง (ราย)
รวม 4 ภาค		8	11,340	1,133
ภาคเหนือ		2	5,094	509
1	แพร่	ต.ทุ่งแล้ง อ.ลอง	2,123	212
2	กำแพงเพชร	ต.บ่อเก้า อ.ขาณุวรลักษบุรี	2,971	297
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		2	2,650	265
1	สุรินทร์	ต.ผักไหม อ.ศีขรภูมิ	1,288	129
2	อำนาจเจริญ	ต.หนองไฮ อ.เสนางคนิคม	1,362	136
ภาคกลาง		2	2,163	216
1	ประจวบคีรีขันธ์	ต.อ่างทอง อ.ทับสะแก	879	88
2	สระบุรี	ต.ซับสนุ่น อ.มวกเหล็ก	1,284	128
ภาคใต้		2	1,433	143
1	สตูล	ต.ควนกาหลง อ.ควน กาหลง	421	42
2	สุราษฎร์ธานี	ต.คันธุลี อ.ท่าชนะ	1,012	101

จากการสุ่มตัวอย่างมีเกษตรกรในนิคมเศรษฐกิจพอเพียงที่ตกเป็นตัวอย่าง จำนวน 1,133
แต่ผลการเก็บตัวอย่างเกษตรกรสามารถรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ได้จำนวน 1,670 ราย

ภาพที่ 3.2 แผนที่จังหวัดตัวอย่าง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามและประเมินผล

เครื่องมือที่ใช้ในการติดตามและประเมินผลในครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต ซึ่งในแต่ละแบบมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย แบบคำถามกำหนดตัวเลือก แบบคำถามปลายเปิด ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของเกษตรกร

ตอนที่ 2 ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร

ตอนที่ 3 ข้อมูลการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร

ตอนที่ 4 ข้อมูลการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร

2. แบบสังเกต เพื่อตรวจสอบสภาพต่างๆ ทั้งในและโดยรอบพื้นที่ ได้แก่ สภาพดินปลูกพืช แหล่งน้ำทำการเกษตร สภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน สภาพการเลี้ยงสัตว์ และสภาพความเป็นอยู่ในครัวเรือน

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การติดตามประเมินผลครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในนิคมเศรษฐกิจพอเพียงในเขตปฏิรูปที่ดิน โดยดำเนินการ ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสำรวจสนาม (Field Survey) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งดำเนินการโดยผู้ประเมินและผู้ช่วยประเมิน นอกจากนี้ยังใช้แบบสังเกตในการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์

2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารของ ส.ป.ก. และเอกสารเผยแพร่ของหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งข้อมูลจากเครือข่ายคอมพิวเตอร์

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ค่าสถิติที่ใช้ในการติดตามและประเมินผลการใช้ประโยชน์ที่ดิน การปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต และการพึ่งพาตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่

1. สถิติเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ การใช้ประโยชน์ที่ดิน การปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต และการพึ่งพาตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความถี่ ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด

2. สถิติเชิงอนุมาน เพื่ออนุมานข้อมูล และประมาณค่าพารามิเตอร์ โดยใช้เครื่องมือทางสถิติ (Chi-Square) ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ที่ได้เริ่มดำเนินการในปี 2550 และ 2551 จำนวน 8 นิคม โดยแบ่งเป็นนิคมที่เริ่มดำเนินการในปี 2550 จำนวน 4 นิคม ได้แก่ นิคมเศรษฐกิจพอเพียงตำบลทุ่งแล้ง อำเภอคลอง จังหวัดแพร่, นิคมเศรษฐกิจพอเพียงตำบลผักไหม อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดสุรินทร์, นิคมเศรษฐกิจพอเพียงตำบลชัยสน อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ และ นิคมเศรษฐกิจพอเพียงตำบลคันธุลี อำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และนิคมที่เริ่มดำเนินการในปี 2551 จำนวน 4 นิคม